

Bruselj, 7. junij 2024
(OR. en)

10777/24

SOC 429
EMPL 247
MI 579
COMPET 621
ECOFIN 647
EDUC 200
SAN 323
ELARG 78

DOPIS

Pošiljatelj: predsedstvo
Prejemnik: Odbor stalnih predstavnikov/Svet

Zadeva: Socialna razsežnost notranjega trga
– *orientacijska razprava*

V prilogi vam pošiljamo dopis predsedstva o navedeni zadevi za orientacijsko razpravo Sveta EPSCO 20. junija 2024.

Socialna razsežnost notranjega trga

Orientacijska razprava o vlogi trga dela in socialnih politik pri oblikovanju trajnostnega enotnega trga za vse

Nekdanji predsednik italijanske vlade Enrico Letta je aprila na povabilo Španije, Belgije in Evropske komisije na podlagi poziva Evropskega sveta¹ slednjemu predstavil poročilo „Več kot trg – hitrost, varnost, solidarnost – opolnomočenje enotnega trga za trajnostno prihodnost in blaginjo za vse državljane EU“². Takratno predsedstvo in naslednja predsedstva Sveta so bila nato pozvana, naj do konca leta nadaljujejo delo v zvezi s priporočili iz tega poročila³.

Na podlagi poročila naj bi obnovili enotni trg, pri tem pa upoštevali razvoj od nastanka trga in izzive, s katerimi se sooča: „Enotni trg je še danes, več kot trideset let po svojem začetku, temelj evropskega povezovanja in vrednot ter močan katalizator rasti, blaginje in solidarnosti. Mednarodno prizorišče pa se je medtem korenito spremenilo, zaradi česar je treba razviti nov enotni trg.“ Poročilo poziva k takojšnjim spodbudam, da bi enotni trg prilagodili trenutnim razmeram in ga pripravili na prihodnost.

¹ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7-2023-INIT/sl/pdf>.

² <https://www.consilium.europa.eu/media/ny3j24sm/much-more-than-a-market-report-by-enrico-letta.pdf>.

³ <https://www.consilium.europa.eu/media/m5jlwe0p/euco-conclusions-20240417-18-en.pdf>.

Medsebojna povezanost politik

Glede na poročilo je tak okrepljen enotni trg bistvenega pomena za pravični, zeleni in digitalni prehod, ki ga EU potrebuje ter bo podprl njeno gospodarsko in socialno osnovo: „Strukturno podpiranje prehoda je temeljni cilj strateškega okvira Evropske unije. Razprave pa se ne smejo osredotočiti le na stroške, povezane s tem preходом. Bistveno je namreč priznati, da ta prehod prinaša velike koristi za državljane, podjetja in delavce. Naložbe v ta prehod in njegovo financiranje niso le finančna odločitev, temveč verjetno najbolj strateška odločitev, ki jo EU lahko sprejme, da bi si zagotovila znatno konkurenčno prednost na svetovni ravni, obenem pa ohranila in razvila socialne standarde, ki so Evropi v ponos.“ To je zelo v skladu z Izjavo iz La Hulpe o prihodnosti evropskega stebra socialnih pravic⁴, v kateri so izpostavljena prizadevanja za socialno Evropo, „da bi ustvarili socialni in gospodarski napredek, zagotovili enake možnosti za vse, kakovostna delovna mesta in pravične delovne pogoje, zmanjšali revščino in neenakosti ter spodbudili pravičen in pošten prehod na podnebno nevtralnost“.

Poročilo, ki ga je treba razumeti tudi z vidika prihodnjega poročila Maria Draghija o prihodnosti konkurenčnosti EU, izpostavlja edinstven model socialnega tržnega gospodarstva EU in poudarja medsebojne povezave med gospodarskimi in socialnimi politikami: „Močna socialna razsežnost enotnega trga EU spodbuja vključujočo blaginjo, pri čemer zagotavlja poštene priložnosti, pravice delavcev in socialno zaščito za vse ter hkrati prispeva k rasti in konkurenčnosti. Krepi zavezanost Evropske unije solidarnosti, zmanjševanju neenakosti in spodbujanju dobroti vseh državljanov v skladu z vrednotami evropskega stebra socialnih pravic za povezano Unijo, osredotočeno na ljudi.“ Ta povezava je izpostavljena tudi v predlaganih sklepih o vlogi trga dela, spretnosti ter socialnih reform in naložb za odporna gospodarstva, ki naj bi jih Svet odobril in v katerih je poudarjena vzajemno dopolnjujoča se narava dobroti ljudi in gospodarske rasti.

⁴ <https://belgian-presidency.consilium.europa.eu/media/bj0adazv/declaration-finale.pdf>.

Priporočila

Poročilo ugotavlja, da mora EU za okrepitev enotnega trga zagotoviti financiranje za prihodnje izzive, kot sta zeleni in digitalni prehod, ter močno strateško avtonomijo, vključno z okrepljeno obrambo. V zvezi s tem poročilo vsebuje več posebnih priporočil, vključno z uvedbo „pete svoboščine“ za okrepitev raziskav, inovacij ter izobraževanja in razvoja spretnosti, uresničitvijo unije prihrankov in naložb (preimenovane unije kapitalskih trgov), da bi ohranili evropske zasebne prihranke in privabili dodatna sredstva iz tujine, revidiranim okvirom upravljanja državne pomoči, ukrepi za odpravo davčne razdrobljenosti in bolj strateško uporabo javnih naročil.

V poročilu se poudarja tudi poseben pomen MSP za enotni trg in predlaga kodeks EU o gospodarskem pravu, ki bi podjetjem zagotovil 28. režim za poslovanje na enotnem trgu in vključeval sistematično kodifikacijo obstoječega pravnega okvira EU, dopolnjeno z novimi evropskimi orodji. Tak režim bi vključeval tudi elemente delovnega prava. Poročilo poziva tudi k odpravi ovir za začasno čezmejno opravljanje storitev.

V Lettino poročilo so vključeni številni predlogi na področju trga dela in socialnem področju. Osrednje mesto je namenjeno „svobodi, da ostaneš, kjer si“, ki dopolnjuje „svobodo gibanja“: „Prosto gibanje je dragocena dobrina, a bi moralo biti prepuščeno izbiri, da se zanj odločimo in ne da smo vanj primorani.“ Zato morajo politike obravnavati regionalna neravnovesja, tudi tako, da zagotovijo močno kohezijsko politiko EU ter druge instrumente financiranja in tehnične pomoči regijam, ki stagnirajo, nazadujejo in/ali trpijo zaradi bega možganov in depopulacije. Poleg tega poročilo poziva k podpornim mehanizmom za državljane EU, ki se po delu v tujini vrnejo v domovino, in predlaga uvedbo posebne ureditve EU za čezmejne digitalne delavce.

V povezavi s tem je v poročilu navedeno, da je „velika težava cenovna dostopnost stanovanj, kar ogroža svobodo prebivanja tudi na območjih, ki sprejemajo delavce, in ne le na območjih, kjer je prisotna depopulacija. Veliko mest in regij v EU se spopada s hudim pomanjkanjem cenovno dostopnih stanovanj.“ Poročilo se zavzema za revizijo zasnove in uporabe instrumentov in politik EU, ki imajo neposreden ali posreden učinek na nacionalne stanovanjske trge, ter za ustanovitev projektne skupine za cenovno dostopnost stanovanj.

Za nadaljnje olajšanje mobilnosti delovne sile Letta predlaga, da bi ovire zmanjšali z razširitvijo sistema samodejnega priznavanja poklicnih kvalifikacij, pregledom potrebe po urejanju poklicnega področja in obsegom takega urejanja ter poenostavitvijo priznavanja akademskih kvalifikacij in spodbujanjem učne mobilnosti. Poročilo poleg tega vsebuje poziv k izboljšanju usklajevanja na področju socialne varnosti in nadaljnjo digitalizacijo, saj ima digitalizacija izjemen potencial za spodbujanje pravične mobilnosti in poenostavitev postopkov. Zato je v poročilu predlagano, naj vse države članice v celoti uvedejo sistem elektronske izmenjave informacij o socialni varnosti (EESSI) in izvajajo pilotne dejavnosti ESSPASS o digitalizaciji prenosnih dokumentov, tudi evropske kartice zdravstvenega zavarovanja.

Glede na poročilo bi bilo treba zagotoviti tudi večjo usklajenost pri izvajanju spremenjene direktive EU o napotitvi delavcev na delo, da bi zmanjšali upravno breme, se približali enotni elektronski obliki izjav o napotitvi in pojasnili pravni okvir za napotitev državljanov tretjih držav, vključno s tistimi, ki delajo prek agencij za začasno delo ali so zaposleni prek posrednikov⁵. Letta poziva tudi k potrditvi priporočil belgijskega predsedstva z naslovom „Pravična mobilnost v EU in vloga Evropskega organa za delo“⁶, s čimer se bo okrepila vloga navedenega organa. Bolj na splošno pa se zavzema za ureditev oddajanja naročil podizvajalcem, da se prepreči izkoriščanje in zagotovi skladnost z delovnimi in varnostnimi standardi.

Na področju varnosti in zdravja pri delu je v poročilu na podlagi smernic Evropske agencije za varnost in zdravje pri delu (EU-OSHA)⁷ naveden poziv k bolj zavezujočim pravilom o duševnem zdravju, tudi kar zadeva stres in izgorelost, ter tveganjih, povezanih s spremembo podnebja. Priporočeno je prednostno zbiranje podrobnih statističnih podatkov, zlasti o pogostosti in resnosti incidentov, ki zadevajo napotene in mobilne delavce, da bi oblikovali z dokazi podprte varnostne politike. Poročilo vsebuje tudi poziv k uvedbi smernic za javno naročanje, na podlagi katerih bo mogoče dati prednost izvajalcem, ki izpolnjujejo standarde varnosti in zdravja pri delu ter ravnajo skladno s klavzulami o družbeni odgovornosti.

⁵ V skladu z odstavkom 20 Izjave iz La Hulpe.

⁶ https://werk.belgie.be/sites/default/files/content/news/report_ela_eu2024be_0.pdf.

⁷ V skladu z odstavkom 24 Izjave iz La Hulpe.

Bolj na splošno pa je v poročilu predlagano, da se okrepi zdravstvena odpornost, tudi z racionalizirano zakonodajo o kliničnem preskušanju. Poleg tega je poudarjeno, da sta staranje prebivalstva in restriktivna fiskalna politika znaten izziv za zdravstveni sistem EU, saj vplivata tako na ponudbo zdravstvenih storitev kot na potrebe po njih. Izpostavljena je potreba po večjem številu ustanov za dolgotrajno oskrbo, storitev za pomoč na domu in specializiranih zdravstvenih delavcev, usposobljenih za obravnavanje posebnih potreb starejših pacientov.

V skladu z izjavo iz Val Duchesse⁸ je v poročilu priznana temeljna vloga socialnega dialoga v ustroju EU, izražen pa je tudi poziv k ambicioznemu prenosu direktive o minimalnih plačah ter vključitvi priporočila Sveta o krepitvi socialnega dialoga v EU in prihodnjega pakta za evropski socialni dialog v nacionalne prakse. Prav tako je opozorjeno, da je treba v pravilih, ki urejajo enotni trg, dopustiti možnost kolektivnih pogajanj in lokalnih predstavniških struktur.

Nadalje je v poročilu priporočeno, naj se akterjem socialnega gospodarstva olajša dostop do financiranja, s čimer bodo ustvarjene ustrezne razmere za njihovo delovanje na enotnem trgu⁹. Predlagano je, da se uredba o splošnih skupinskih izjemah za državno pomoč prilagodi socialnim podjetjem, da se ponovno ocenijo pravila o pomoči za zaposlovanje prikrajšanih delavcev in omogoči strateška uporaba javnih naročil za podporo socialnemu gospodarstvu.

Enrico Letta poleg tega poziva k stalnemu vlaganju v storitve splošnega pomena in k strukturnemu pristopu k njim, s čimer bi se zagotovilo, da lahko državljani uveljavljajo svoje temeljne pravice in svoboščine, ter predlaga, da se pripravi akcijski načrt za visokokvalitetne storitve splošnega pomena¹⁰. Pomen teh storitev se ne bi smel podcenjevati: belgijski zvezni urad za načrtovanje¹¹ je na podlagi metodologije, ki jo je v predhodni študiji uporabilo podjetje Cambridge Econometrics¹², ocenil, da storitve splošnega pomena v EU predstavljajo 28,4 % skupne dodane vrednosti (3721 milijard EUR), 31,1 % celotne zaposlenosti (65,2 milijona delavcev) in 19,7 % skupnih naložb (632,6 milijarde EUR).

⁸ Tristranska izjava za uspešen evropski socialni dialog:
<https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=27309&langId=en>.

⁹ Glej tudi odstavek 23 Izjave iz La Hulpe.

¹⁰ Glej tudi odstavek 31 Izjave iz La Hulpe.

¹¹ Najnovejši statistični podatki o storitvah splošnega pomena:
https://www.plan.be/uploaded/documents/202405230930470.REPORT_update_statistics_SGIs_13006.pdf.

¹² *Mapping evolutions in Public Services in Europe: towards increased knowledge of industrial relations* (Kartiranje razvoja javnih storitev v Evropi: k boljšemu poznavanju industrijskih odnosov) (maj 2013).

Upravljavski elementi

Poročilo vsebuje tudi veliko priporočil glede upravljanja, ki so zelo pomembna za oblikovalce politik na področju zaposlovanja in socialnih zadev. Opozarja, da je treba razviti evropske podatkovne prostore v ključnih sektorjih ter tako spodbuditi izmenjavo podatkov in njihovo uporabo v korist gospodarstva in družbe. Vsebuje tudi poziv k okrepitvi kibernetске varnosti s predpisi, standardi in praksami, ki varujejo kritično infrastrukturo in podatke državljanov. Kljub temu da socialne zadeve niso neposredno omenjene (za razliko od evropskega zdravstvenega podatkovnega prostora), je ta poziv v veliki meri skladen s predlaganimi sklepi o vlogi trga dela, spretnosti ter socialnih reform in naložb za odporno gospodarstvo, v katerih je obravnavano tudi povečanje dostopa do upravnih podatkov za namene ocenjevanja politik in ocene učinka, ob hkratnem varstvu osebnih podatkov.

Za nadaljnje izboljšanje z dokazi podprtega oblikovanja politik in spodbujanje učinkovite uprave je v Letnem poročilu predlagana okrepitev Instrumenta za tehnično podporo, ki zagotavlja specifično prilagojeno strokovno znanje v podporo reformi in posodobitvi javnih uprav na vseh ravneh, tako da bodo lažje izvajale zakonodajo in prednostne naloge EU. V poročilu je predlagano spodbujanje digitalizacije in posodobitve upravljanja v javnih upravah, da bi se učinkovito prilagodile digitalnemu in zelenemu prehodu, predlagan pa je tudi nov instrument – pakt za krepitev sodelovanja in strokovnega znanja evropskih uprav (PEACE), ki bi javnim upravam omogočil boljše odzivanje na prihodnje pretrese. Čeprav v poročilu to ni navedeno, se zdi, da bi lahko bilo v zvezi s tem vir navdiha dobro vzpostavljeno sodelovanje v okviru evropske mreže javnih zavodov za zaposlovanje. Letta za spodbujanje čezmejnega sodelovanja med upravami predlaga tudi, da bi se vzpostavila pravna podlaga EU za SOLVIT ter zagotovili operativna stabilnost in enotni postopki.

Glede na prihodnjo širitev Unije je v poročilu Enrica Lette predlagano, naj se državam kandidatkam omogoči, da izkoristijo prednosti enotnega trga na področjih, na katerih bodo lahko hitro pripravljene na izpolnjevanje pravnega reda EU, pri čemer pa je treba zaščititi stabilnost njihovih gospodarstev in enotnega trga ter izpostaviti pomen politične integracije na podlagi skupnih vrednot. Predlaga tudi, da se državam kandidatkam pomaga pri razvoju upravnih in institucionalnih zmogljivosti za absorpcijo in optimalno koriščenje sredstev EU, ter poziva k postopni vključitvi držav kandidatk v strukture EU, da bi spodbudili tesnejše povezave med njimi in državami članicami, prav tako pa bi to pripomoglo k temu, da bi se države kandidatke počutile cenjene in da bi razvile občutek pripadnosti k skupnosti EU. Na koncu se Letta zavzema za robusten sistem zaščitnih klavzul, prehodnih obdobj in drugih orodij za preprečitev in ublažitev morebitnih negativnih posledic vključitve v enotni trg za obe strani. To je zelo pomembno na področju zaposlovanja in socialnih zadev, kjer bi se morali učiti iz preteklih izkušenj.

Glede na navedeno naj ministrice in ministri obravnavajo naslednja vprašanja:

- 1. Kako ocenjujete priporočila iz Lettinega poročila v zvezi z zaposlovanjem, spretnostmi in socialnimi politikami ter njihovim upravljanjem?*
- 2. Katera priporočila iz poročila bi bilo treba prednostno obravnavati? Kateri drugi elementi v zvezi z načrtom na področju zaposlovanja, socialnih zadev in enakosti so po vašem mnenju najpomembnejši z vidika trajnostnega in vključujočega enotnega trga?*